

5

το έργο

Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥ

Είς τοῦ Καρμάνη τὸ μπακάλικον, ὅπου ἐγίνοντο ἀρθροὶ σπονδαὶ εἰς τὸν Βάχχον, ἐσύχναζον καὶ τινες Ἴταλοί, σιμὰ εἰς τοὺς δικούς μας, μὲ τοὺς τοὺς ὁποίους εἶχον φιλικὰς σχέσεις. Ἄλλ' οἱ πλέον ἀχώριστοι ἦσαν ὁ Ἀντώνιος Ἀλμπέργος, Σικελιώτης ἀπὸ τὴν Κατάνη, μὲ ἡλιοκαῆ Ἑλληνο-ἰταλικὴν ὄψιν, σφραγιδοποιὸς καὶ ἐν μέρει καλλιτέχνης. Ὁ Σαββατῖνος Λευτ, ἡ Σαλβατῶρος, ἡ Σάλβος, ἡ Σάββας, Ἑβραῖος ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, ὁμιλῶν ἱκανὰς γλώσσας, καὶ ἐξασκῶν πολλὰς τέχνας· καὶ ὁ Λύσανδρος Παπαδιονύσης, ἕνας ἀπὸ τοὺς δικούς μας.

Τρεῖς ἄνθρωποι, τρεῖς φυλαί, τρία θρησκευάματα, ὡς καινὸν γνῶρισμα εἶχον μεγάλην κλίσιν εἰς τὰ γιουβέτσια, τὰ ὅποια παρήγγελλον εἰς τὸν γειτονικὸν φούρνον, μὲ μακαρόνια πολὺ χονδρά, βαβδωτά, τὰ ὅποια τινὲς ὀνομάζουσι, δὲν εἰζέυρω δικτὶ, σέλινα. Ὁ Ἀντώνιος Ἀλμπέργος, πρὶν κενωθῆ τὸ περιεχόμενον εἰς τὰ τιάτα, προήρπαζε, κατὰ τὸ ῥῆμα τὸ ὅποιον μεταχειρίζεται ὁ Λουκιανὸς ὁ Σαμοσατεύς, μερικὰ ἐκ τούτων μὲ τὰ δάκτυλα.

Κατόπιν εἰς τοὺς τρεῖς ἤρχοντο κ' ἐπαιρναν μετ' ἐξ ἄλλοι Ἴταλοί: ὁ Ἀντζελο Μασσίνι, ἀμαξοπηγὸς· ὁ ὕψηλός καὶ τεράστιος Πίντο ἡ Πίνδος, ὅστις ὡς κυριώτερον ἐπάγγελμα κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς χρόνους εἶχεν, ἀμα ἐπλησίαζε λαϊκῆ τις ἐορτῆ, νὰ παίρῃ σημεῖώσεις ἀπὸ τῆς γειτονιᾶς, καὶ νὰ συντάττῃ κατάλογον, ποῖοι καὶ πόσοι ἐώρταζον, Γιάννηδες 20 λ.χ. ἡ Γεώργγηδες ἡ Κωσταντῆδες· ἡ ποῖαι καὶ πόσαι, Μαρίας ἡ Ἑλένας ἡ Κατίναι· καὶ κατὰ τὴν πρῶταν τῆς ἡμέρας τῆς ἐορτῆς, νὰ ὀδηγῆ τὴν παρέα του, τοὺς πλανοδίους μουσικοὺς, εἰς τὰ πρόθυρα, εἰς τὴν σκάλαν τῆς οἰκίας τοῦ ἐορτάζοντος ἢ τῆς ἐορταζούσης, διὰ νὰ τονίσουν χαρμόσινον

μέλος και λάβουν ως άμοιβήν ὀλίγες δεκάρες, ἢ χαρτίνην δραχμὴν, ἢ, σπανίως, δίδραχμον.

Μαζὺ μ' αὐτοὺς ἤρχετο καὶ εἰς ἄλλος Ἴταλός, Ἀντώνιος, ἀγνώστου ἐπωνύμου, ὡς ἐπάγγελμα ἔχων τὰ ἐμπετάσματα καὶ τὸν εὐτρεπισμὸν οἰκιῶν ἢ δωματίων. Καὶ σιμὰ εἰς τούτους ἕνας γέρον Ἴταλοκερκυραῖος, κατασκευαστὴς ἐστιῶν καὶ ἐπιχρίστης, ὁ μπάρμπα Νιόνιος ὁ Πούπης.

Ὅλοι τὸν ἐγνώριζον τὸν Ἰσραηλίτην Σάλβον ἢ Σαββατῖνον. Εἰς ὅλους εἶχε προσφέρει ἐκδουλεύσεις. Οἱ πλεῖστοι ἐξ ὧν οὐτ' ἐπάτουσ ποτὲ εἰς τὴν φραγκοκκλησιάν. Μόνος ὁ Ἀντώνιος Ἀλμπέργος ἐπήγγαιεν ἀπαξ τοῦ ἔτους, τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Ὁ γέρον Πούπης, καίτοι δυτικὸς, ἐμίσει τρομερὰ τοὺς ἀφλάρους, ὅπως τοὺς ὠνόμαζεν, ἐνίοτε δὲ εἰσῆρχετο εἰς ἑλληνικοὺς ναοὺς. Τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, τῶν Ὀρθοδόξων, κάθε χρόνον, τὸ εἶχε τάξιμον, νὰ ὁδοιπορῇ πεζῶς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀμα ἐνάκτωνε τὸ Μέγα Σάββατον, διὰ ν' ἀκούσῃ τὴν Ἀνάστασιν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἐτρεφεν ὡς Κερκυραῖος εὐλάβειαν εἰς τὸν Ἅγιον.

Οἱ ἄλλοι, βλάσφημοι, ὕβρισταί, μὲ τὸ Dio porco* καὶ Dio cane* εἰς τὸ στόμα, ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἀθητικοί. Ἄλλ' ὅταν ὁ Σαλβατῶρος Λευῆς ἢ Σαββατῖνος εἶπαι, καὶ δὲν ἦτο παρών, τὸν ἐμνημόνευον ἀπλῶς διὰ τῆς φράσεως quello Ebreo — ἐκεῖνος ὁ Ἑβραῖος.

Κοινῶς, εἰς τοὺς δικούς μας, ὁ Ἰσραηλίτης ἦτο γνωστός ὑπὸ τὸ ὄνομα Σάββας. Ὀλίγοι εἰξευραν ὅτι ἦτο Ἑβραῖος. Εἰς τινὰς ὁ ἴδιος εἶχε διηγηθῆ ὅτι ἡ οἰκογένειά του εἶχε προσέλθῃ εἰς τὸν Προτεσταντισμὸν, καὶ εἶχε δεχθῆ τὸ βάπτισμα ἢ ράντισμα ἐν Κερκύρα. Ἄλλ' εἰς τὸν Λύσανδρον Παπαδιονύσην, ὁ μπάρμπα Πούπης, ὅστις ἐγνώριζε καλά, ὡς συμπατριώτην του, τὸν Σαββατῖνον, εἶχεν εἰπεῖ ὅτι οὗτος ἦτον Λέχος — ὅτε καὶν Ἑβραῖος σωστός: un bastardo Ebreo*.

Μίαν φορὰν, ἦτον τὴν 5 Δεκεμβρίου, ὁ μπάρμπα Πούπης ἠρώτησε πονηρῶς τὸν Σαββατῖνον:

— Ντούγκουε, ἀμίκο*... τρατάρεις σήμερα; Δὲν ἔχεις τ' ὄνομά σου;

Τοῦτο ἐπειδὴ ἦτον ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Σάββα. Καὶ συγχρόνως ὁ γέρον ἐπαιξε τὴν ματιάν, προσβλέπων τὸν Λύσανδρον Παπαδιονύσην.

Ἀργότερα ἐξήγησε πρὸς αὐτὸν ὅτι τὸ καθαυτὸ ὄνομα τοῦ Ἑβραίου, ἦτον, ὡς φαίνεται, Σαμπατίν, Σαββατίν, ἀλλὰ διὰ νὰ φαίνεται τάχα ὡς χριστιανὸς εἰς τοὺς πολλούς, τοὺς ἀδιαφόρους καὶ μὴ πολυπραγμονοῦντας, εἶχεν εἰπεῖ ὅτι ὀνομάζεται Σάββας. Ὑπάρχουν ἄλλοι, εἶπε, φέροντες ὄνομα

Ἰακώβ ἢ Γιουδᾶ ἢ Ἀσήρ, οἵτινες ἐρωτώμενοι πῶς ὀνομάζονται, διὰ τὸ φαίνονται μὲν ὡς χριστιανοί, ἀλλὰ νὰ μὴ πατῶσι καὶ τὴν θρησκευτικὴν τῶν συνείδησιν ἀπαντῶσιν Ἠλίας ἢ Ζαχαρίας, ἐκλέγοντες μὲ τρόπον ματορικὸν καὶ σοριστικὸν ὄνομα κοινὸν εἰς τὰ δύο θρησκείματα.

5 Ἄλλ' εἰς τὸν Παπαδιονύσην ἀνεκοίνωσέ ποτε ὁ Σάββας ὅτι ἔφερε καὶ τὸ ὄνομα Μποχώρ, ὡς πρωτότοκος μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν του καὶ ὅτι ἦτο ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευί.

— Καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη φυλαί; ἠρώτησε δὺσπιστος ἐκεῖνος.

Ὁ Σάββας μετὰ τινος δισταγμοῦ κατένευσεν.

10 Κατὰ τὰς ὥρας τῶν ρεμβασμῶν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐποτίζετο κοῖνον κατανύξεως, ὅπως λέγει ὁ Ψαλμός, κ' ἐκάθητο μόνος παρὰ τὴν γωνίαν, πολλάκις ἤρχιζε νὰ ὑποψάλλῃ καθ' ἑαυτὸν, μὲ φωνὴν Ἄννης προσευχομένης, διάφορα μέλη τῆς Συναγωγῆς, καθὼς τὸ «Σόμερ Ἰσραὴλ», καὶ τὸ Ἄλλελοῦ-Γιάχ (Ἀνεῖτε τὸν Ἰεχωβά ἢ τὸν ὄντα). Καὶ πολλὰ ἤγητ' ἀπεμνημόνευεν ἀπὸ τὰς Γραφάς, συχνὰ δὲ στενάζων ἀπήγγελλε: Κι' ἀβὶ βέ ἀμὶ ναθζαβού-νι. Εἶτα ἐπέφερε: β' Ἀδωνάϊ ἀασπέ-νι (ὅτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με, ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με).

Ἄλλ' εἰς τὰς ὁμιλητικὰς του ὥρας ἐφαίνετο τέλειος κοσμοπολίτης. Ἐ-
 20 τρωγε κ' ἔπινεν, ὄχι μὲ ἀπληστίαν, ἀλλὰ μὲ ἄκραν κοσμιότητα καὶ ταπει-
 νωσιν, μετὰ Ἰταλῶν καὶ Ἑλλήνων.

Δὲν ἠρώτα ἂν τὸ κρέας ἦτον τροφάς* ἢ κασέρ*, ἂν τὸ βέτσιναῖο ἦτον ἢ ὄχι διυλισμένον. Δὲν τὸν ἐμελεν ἂν ὁ χαχάμις* εἶχεν ἐπιθεωρήσει τὰ κρέα-
 τα, ἢ ἂν ταῦτα ἦσαν ἀπὸ τὰ πρόσθια ἢ ἀπὸ τὰ ὀπίσθια τοῦ προβάτου.
 Ἐνίοτε ἐγεύετο καὶ χοιρινά.

25 Διηγεῖτο ὅτι ἄλλοτε ἦτον τοαγγάρης. Ἐφαίνετο τώρα ὡς ἡλικίας
 45 ἐτῶν. Σήμερον, ἐκτὸς ὀλίγων μικρομεσιτειῶν ὅπου ἔκαμνεν, ἄλλοτε
 πωλῶν, κατὰ παραγγελίαν τῶν, τὰ σύνεργα, καὶ ἄλλοτε τὰ παλαιόρρουχα
 διαφόρων Ἰταλῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε βημάξει τὸ ἀκεσσάτι, κατόπιν τῆς
 ἐπιστρατείας τοῦ 1885, ἐβόθβει τὸν Ἀντώνιον, τὸν ἀγνώστου ἐπωνύμου,
 30 εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐμπετασμάτων καὶ εὐτρεπισμῶν. Ἄλλοτε εἰσῆρχε-
 το ὡς μισθωτὸς νοσοκόμος εἰς οἰκίαν ἀσθενούντων, Ἰταλῶν, Γερμανῶν,
 Γάλλων, καὶ ἄλλων τοιούτων στοιχείων.

10-11 Ψαλμ. 59 (60), 3 15-16 Βλ. Ἑβραϊκὰς Γραφάς, Ψαλμ. 27, 10
 16-17 Ψαλμ. 26 (27), 10

1-20 (οἵτινες... Ἑλλήνων): λέγει ἡ κελ. τοῦ αὐτογράφου, τὸ κείμενον κατὰ τὴν πρώτην δημοσίευσιν καὶ τὴν ἐκδόσιν, βλ. Ὑπόμν. 12 ἤρχιζε α'α'ἐκδδ 14 Ἄλλελοῦ α'α'ἐκδδ

— Ευπνᾶτε!... Τρεχᾶτε!... Καϊόμαστε!...

Μεγάλη φλόξ τοὺς ἐθάμβωσε καὶ καπνὸς τοὺς ἐπνιγε. Ἡ οἰκία εἶχε κολλήσει φωτιὰν ἀπὸ τὴν μίαν γωνίαν, ἓνα θάλαμον παραπέρα ἀπὸ τὸ χωρῖσμα τὸ ὁποῖον κατεῖχεν ὁ ‘Αλμπέργος. Ἦτον δὲ μεσάνυκτα παρασμένα.

5 ‘Ο Ἰταλὸς ἐφόρεσε σασισιμένους τὴν περισκελίδα καὶ τὸ ἐπανωφόρι του, καὶ ἠθέλησε νὰ τρέξῃ εἰς βοήθειαν. ‘Ο Σάββας ἐνεδύθη κι’ αὐτός, κ’ ἐκύτταζε κατὰ τὴν πόρταν, τὸν διάδρομον καὶ τὴν σκάλαν τῆς ἐξόδου.

— Τώρα!... ἔρχομαι!... Νερὸ ἔκει; ‘Α! περικᾶτο*!... ‘Ολοι νὰ ντώσουμε βοήθεια! ἔκραζεν ὁ ‘Αντώνιος.

10 — Τρεχᾶτε γρήγορα, στὴν πόρτα!... ἔκραζεν ὁ σπιτονοικοκύρης... ‘Εσεῖς, καὶ τὰ πράγματά σας, νὰ γλυτώσετε!... Μὴ σας μέλη γιὰ τὸ σπίτι!

Καί, μὲ τὰς χεῖρας, ὤθει τὸν ‘Αντώνιον πρὸς τὴν ἐξώπορταν, καὶ εἶτα ἔκυπτε βιαστικὰ κ’ ἐτράβα πρὸς τὰ ἔξω τὴν κασσέλαν τοῦ Ἰταλοῦ, τὴν

15 τράπεζαν μὲ τὰ ἐργαλεῖα, καὶ τὴν κλίνην του. ‘Ο Σάββας εἶχε φορέσει σακκάκι, πανταλόνι, ὑποδήματα, καὶ εἶχε λάβῃ τὸ καπέλλο του· μόνον τὸ κολλάρο μὲ τὸν λαίμοδέτην ἐξεχνούσε... Καὶ ἤδη κατήρχετο τρέχων τὴν σκάλαν.

— Σάλβο!... Σάλβο!... ντόβε βάι*! ἔκραζεν ὁ ‘Αντώνιος... Ντά-μι

20 οὔνα μάνο*! ‘Ο σπιτονοικοκύρης ἐπέμενεν ὅτι ἔπρεπε νὰ φύγουν τὸ ταχύτερον. Ἦτον περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου. ‘Ο ‘Αντώνιος εἶχε προπληρώσει τὸ ἐνοίκιον τοῦ μηνός.

— Τρέξατε!... γρήγορα!... Τὰ πράγματα νὰ γλυτώστε!

25 ‘Ο ‘Αλμπέργος ἐξηκολούθει νὰ φωνάζῃ·

— Σάλβο!... οὐν πόκο ἀσιστάντσα*!...

Καὶ ὁ ‘Εβραῖος εἰς ἀπάντησιν·

— Μὰ δὲν ἐκατάλαβες ἀκόμα;... μὰ νὸν αἶ καπίτο*;... Νὸν ἔ ἀσιστάντσα, μὰ... σικουράντσα*!

•••

30 ‘Ὡς τόσον, τοῦ ἀγαθοῦ Καταναίου ἐκάησαν τὰ μισὰ τὰ ροῦχά του ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν, καὶ τινὰ μικρὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης του ἔγειναν ἄφαντα. Ἄργότερα ὁ ‘Αλμπέργος ἐξωμολογεῖτο τὸ παράπονόν του εἰς τὸν Λύσανδρον Παπαδιονύσην·

— ‘Α! κόζα βολέτε;... μὰ κουέλλι ‘Εμπρέι, νὸν σὶ μάντζα*!

Είχε χαλάσει ή καρδιά του, και πολὺς παρήλθε χρόνος μέχρις οὗ ἀρ-
χίση πάλιν νά τόν χανεύη, τόν φίλον του Σάλβον. . . Και πάλιν οὗτος, ποτὲ
δὲν ἀνέκτησε τὴν προτέραν εὐνοίαν.

* * *

Εὐτυχῶς, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὁ Σάλβος ἢ Σαββατίν, συνέσφιγξε
5 πολὺ τοὺς φιλικούς δεσμούς του μετὰ τὸν μπάριμπα-Πούπη, τὸν Ἰταλοκερ-
κυραῖον. Οὗτος, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, εἶχεν ἐπιστρέψει ἀπὸ ἓνα τα-
ξίδι εἰς Σμύρνην, ὅπου εἶχε διατρίψει πολλοὺς μῆνας. Τὸν παλαιὸν καιρὸν
εἶχε φθεῖρει εἰς τὴν Σμύρνην ὅλα τὰ νειᾶτά του. Εἶχε γλεντίσει κόσμον
ἐκεῖ, ἀλλ' εἶχεν ὁμως κάμη και πολλοὺς καυγάδες κατὰ καιροῦς, μετὰ Λε-
10 βαντίνους, μετὰ Ἀρμενίους και μετὰ Ἑβραίους. . . Καμμίαν ἐκ τῶν φυλῶν
τούτων δὲν ἐχώνευεν. Ὅλους τοὺς ὠνόμαζε «σκυλιά».

Τώρα, εἰς τὰ γράματά του, ἐβάστα καλά και ἦτον γιερός ἀκόμη,
καίτοι ἐβδομηκοντοῦτης. Ἐκάλυπτε τὴν μικρὰν καμπόραν του μετὰ σάλι
σπαλεττοειδῶς περὶ τὸν τράχηλον, εἶχε λευκὸν ὑπογένειον, και ἡ ὄψις του
15 ἐμειδία. Ἐφόρει ποτὲ εἶδος κούκου ἢ κασκέττου εἰς τὴν κεφαλὴν, ποτὲ
ἡμίψηλον ἢ βεμπούπλικαν. Συνήλλαζε καθημερινῶς διάφορα σουρτούκα, ζα-
κέδες και σακκάκια, και ἡ ἱματιοθήκη του ἦτο πλουσία.

Τὸ τελευταῖον ταξίδι εἰς Σμύρνην, εἰς τὰ 1890, ἰδοὺ πῶς τὸ εἶχε κάμη.
Ἐμπαρμπα Πούπη εἶχε δύο ἀδελφάς εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν Νίαν και
τὴν Κιάραν. Ἡ πρώτη τούτων ἦτο ἰδιοκτῆτρια οἰκιῶν, κατὰ τὴν ὁδὸν Σ. . .
20 Ἐμπαρμπα Πούπη ἦτον χηρευμένος και ἄτεκνος. Ἡ Νίνα, ἄτεκνος ἐπίσης, εἶχε
σύζυγον τὸν κ. Λακκοπόσταν, γέροντα μετὰ ἀξίαν και μετὰ θέσιν κοινωνικὴν.
Οὗτος ἦτον διευθυντὴς ἐνός τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἡ Νίνα ἀπέθανε κατὰ τὸ 1889. Ἦλθαν οἱ φραγκοπαπάδες μετὰ
25 πομπῆς και τὴν ἐσέκωσαν, ἐπῆγε και ὁ μπάριμπα-Πούπη ἐφ' ἀμάξης,
μαζύ. Ἦτον ἡ πρώτη φορά ποὺ ἐπάται τὸν πόδα εἰς τὸν Δυτικὸν ναόν,
ὕστερον ἀπὸ πολλὰ ἔτη.

Ὅταν, μετὰ τὴν κηδείαν, ἀνεγνώσθη ἡ διαθήκη τῆς θανούσης, και
εἶδεν ὁ μπάριμπα-Πούπη ὅτι ὄλην τὴν περιουσίαν τὴν ἄφηγε νά τὴν νέμη-
30 ται ἡ σύζυγός της, και ἡ ἀδελφὴ Κιάρρα, ἡλικιωμένη, συζῶσα μετὰ τινος
Ἰταλοῦ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου, τὸ καλλίτερον ἀπὸ τὰ τρία

12 γράματά του] γράματά του B: γράματα α²ΣυΣ || γιερός α²ἐκδδ 16 ἰσως
Συνήλλαζε, βλ. σὺν. || διάφορα παραλ. α²ἐκδδ 23 ἦτο ἐκδδ 26 Ἦταν ἐκδδ ||
ἐπάται α²ἐκδδ 29-30 νέμονται α²ἐκδδ 30 ἀδελφὴ της α²ἐκδδ

σπίτια τὸ ἐχάριζεν εἰς τὸν ἱατρὸν τῆς, ἕνα δλωρὸς διόλου ξένον πρὸς αὐτήν, — ὅστις ἐπὶ δεκαετίαν εἶχεν ἐφαρμόσει ἐπ' αὐτῆς ἕν φάρμακον, τὸ ὁποῖον ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶχεν ἐφεύρει κατὰ τῶν νευρικῶν, τῶν στομαχικῶν καὶ νεφριτικῶν ἀλληθόνων — ὁ μπάριμπα Πούπης εὐλόγως ἐσκύλιασε. Ἐγένετο πῦρ καὶ μανία, ἐβγαζεν ἀφροῦς. Ἐν τῇ μανίᾳ τοῦ ἠπέλει νὰ φονεύσῃ τὸν ἱατρὸν, ἐβγαλε κ' ἕνα μικρὸν, κυρτὸν ξυρκαφῶν, καὶ τὸν ἐπέδειξεν. . . Ἐν τούτοις δὲν θὰ ἦτο ἱκανὸς νὰ τὸ κάμῃ. Ὁ ἱατρὸς ἐφοβήθη, παρεπονέθη εἰς τὴν ἀστυνομίαν. . . καὶ ὁ ἀστυνόμος διέταξε «νὰ τὸν πάρουν μέσα» τὸν μπάριμπα-Πούπην. . .

* * *

10 Ὁ γέρον Πούπης, μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην. . . τὸ περισσύτερον διὰ νὰ ξεχάσῃ τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν ὑπέστη. . . Ἐγύρισεν ἀπὸ τὴν Σμύρνην, καὶ ἀκόμη δὲν τὴν ἐξέχασεν. Ἄλλ' ἐν τὸν εἶχε ταπεινώσει τὸ ὅτι εἶχεν ἐκπέσει πολύ, ἐν τῷ μεταξύ, καὶ μάλιστα οἰκονομικῶς. Ἐνόσω ἔζη ἡ ἀδελφή του, ἡ Νίνα, αὐτὴ τὸν διατήρει, τώρα δὲ μὲν τὸν εἶχον παραμελήσει. Ἡ ἐπιζῶσα ἀδελφή του, ἡ Κιάρρα, ἥτις εἶχε κληρονομήσει μέγα μέρος τῆς περιουσίας, τὸν ἀπελάτιζε καὶ «μονονουχὶ δικράνοισ» τὸν ἐξεώθει τῆς οἰκίας. Ὁ οἰνοὶ γαμβρὸς του, ὁ Ἴταλὸς Γαιτᾶνος, μέχρι τινὸς τὰ εἶχε καλὰ μὲ τὸν Πούπην, καὶ μαζὺ ἐκακολόγουν καθημερινῶς τὸν ἄλλον συγγενῆ των, τὸν χῆρον τῆς Νίνας. Ἀκολούθως, τὰ ἐχάλασαν οἱ δύο, καὶ τότε ὁ Πούπης ἐβελτίωσε τὰς σχέσεις του μὲ τὸν γαμβρὸν του, τὸν Λακκοπόσταν. Ὑστερον ἡ Κιάρρα, θυμωθεῖσα μὲ τῶν ἡμερῶν, ἐδίωξε τὸν οἰνοὶ σύζυγόν τῆς, τὸν Γαιτᾶνον, καὶ λευκόθριξ ἦδη, φευματική, ἐξηκοντοῦτις, ἐνυμφεύθη ἕνα νέον καὶ εὐρωστον, + + +.

Ὅταν ἡ Κιάρρα ἀπέδιωξε τῆς οἰκίας τὸν Ἴταλόν, τότε οὗτος τὰ διώρθωσεν ἐκ νέου μὲ τὸν μπάριμπα Πούπην. Μαζὺ καὶ οἱ δύο ἤρχισαν νὰ κακολογοῦν τὴν ἀδελφήν τοῦ Πούπη, τὴν Κιάρραν.

Μὲ τὸν γαμβρὸν του, τὸν Λ. . . , ὁ Πούπης τὰ εἶχεν ἀκόμη καλὰ. Οὗτος, Λεβαντῖνος, κοσμογυρισμένος, μᾶλλον Φράγκος παρὰ Ῥωμηῶς, ἔζη ὡς πύ-

16-17 Λουκιανὸς, *Τίμων ἢ Μισάνθρωπος* 12.

3 εἶχεν ἐφεύρει] ἐφεύρε α²ἐκδδ 7 θὰ παραλ. α²ἐκδδ || παρεπονέθη α²ἐκδδ 16-17 «μονονουχὶ δικράνοισ» παραλ. α²ἐκδδ 17 ἐξεώθει] ἐξεδίωκε α²ἐκδδ || Γαιτᾶνος α²ἐκδδ 22 Γαιτᾶνον α²ἐκδδ 23 μετὰ τὸ εὐρωστον τρεῖς συνετετηγμένους δυσανόγνωστες λέξεις 27 μετὰ τ' ἀποσιωπ. σημείωσα κόμμα

θηκος τῆς πολυτελείας. Πάσχων ἐκ ρευματισμῶν ἢ ποδάγρας, εὕρισκετο κλινῆρης ἀπὸ πολλῶν μνηῶν. Ἐπὶ τῆς κλίνης ἐξαπλωμένος, φορῶν βελουδίην βόμπαν, ἔφερε πέντ' -ἐξ δακτυλίδια, βαρεῖαν χρυσῆν καθέναν, ἐγκόλιον ἢ μεδαλλιόν, κτλ. Ἐνίοτε δοκιμάζων νὰ ἐγερεθῇ, ἔφορει τὴν μακρὴν
 5 βεδιγκόταν. Ἐφερε τότε ἐπὶ τῆς κοιβιοδόχης του τὰς ἀφοζέττας δύο ἢ τριῶν παρασήμων, μὲ τὰ ὅποια ἦτον «τιμημένος», ὡς καὶ δύο ἀριστεῖα. Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἔφορει ἐπάνω του ἐπὶ τῆς κλίνης.

Εἶχε κατηγορηθῆ δι' ἀπιστίαν ἢ κατάχρησιν, κ' ἐπειδὴ ἦτο ἀσθενής, ἐτέλει τὴν προφυλάκισίν του οἶκοι. Δύο χωροφύλακες ἐκ περιτροπῆς ἐφρού-
 10 ρουν τὴν θύραν του. Ἦτο πλήρης πικρίας κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τὴν ὅποιαν εἶχεν ὑπηρετήσει. Εἶχε λάβῃ εἰς μισθοὺς, συντάξεις, καὶ ἐκτάκτους ἀμειβάς ἀπὸ τὸ ταμεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἀνω τῶν διακοσίων χιλιάδων δραχμῶν. Τὴν βιβλιοθήκην του καὶ μίαν συλλογὴν του, πρὶν ἀποθάνῃ, τὰ εἶχε χαρίσει εἰς ἓν Αὐστριακὸν Πανεπιστήμιον.

15 Διωγμένος ἀπὸ τὸ σπίτι πρὸ πολλοῦ ἦτον ὁ μπάρμπα-Πούπης. Τοῦ ἔδιδον κατὰ μῆνα κἀτι τι οἰκεῖοί του, ἀλλὰ δὲν τὸν ἔφθανε διὰ νὰ ζῆ, ἐνίοτε τοῦ ἔσταλλον ὅ,τι ἐπερίσσειεν ἐκ τοῦ φαγητοῦ τῆς χθὲς, κρέατα βωιδινά, ψητὰ τοῦ φούρνου, κρῶα βραστά, καὶ τὰ τοιαῦτα. Κατόπιν ἠλάττωσαν τὸ χρηματικὸν ἐπίδομα· εἶτα τὸ ἔκοψαν.

20 Εἰς τὸν Σάλβον, τὸν Ἑβραῖον, μὲ τὸν ὅποιον τὰ εἶχε καλά, κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ὁ Πούπης, ἔδιδεν ὅ,τι εἶχε διὰ πώλημα, παλαιὰ ἐργαλεῖα, παλαιὰ ἀποφόρια, ἐνδύματα διατηρούμενα ἀκόμη. Διότι ὁ μπάρμπα Πούπης εἰς τὴν νεότητά του ἦτον «τσελεπῆς»* πολὺ, καὶ εἶχε πλουσίαν ἱματιοθήκην. Ὁ Σαλβατώρος ἐφρόντιζε νὰ τὰ πωλῇ κ' ἔφερεν εἰς τὸν μπάρμπα-Πούπην
 25 τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἐξεκοκκάλιαζαν καθήμενοι τὸ βράδυ εἰς τὸ καπηλεῖον τοῦ Καρμάνη, καὶ κουτσοπίνοντες, λίαν εὐαρέστως. Ὁ μπάρμπα-Πούπης ἦτον πλήρης εὐτραπέλειας γεροντικῆς. Τὸ βετσιναῖο κρασί τὸ ἠνόμαζε «σαμπάνια». Εἰς τὸ παιδί τοῦ καπηλείου ἔλεγε·

30 — Μωρὲ παιδί, φέρε μας δυὸ σαμπάνιες!... Νὰ μπῆς μέσα στὸ βαρέλι, νὰ μᾶς τὸ διαλέξῃς!...

2 ἐξηλωμένος α'έκδδ 8 πέντε ἐξ α'έκδδ 8 ἀπιστίαν] ἀουτίαν α'έκδδ
 11 εἶχεν] εἶχε α'έκδδ 13 χιλιάδων παραλ. Η 16 ἔδιδεν α'έκδδ || ζῆ, α'έκδδ
 17 ἔσταλλον α'έκδδ 21 πώλημα α'έκδδ 22 διατηρούμενα α'ΣυΣ: διατηρημέ-
 να Η 26 κουτσοπίνοντας α'έκδδ 27 ἦτο Η, διορθ. Συ

Μαζὺ ἔτρωγαν, μαζὺ ἔπιναν, μὲ τὸν Σάλβον. Ποτὲ δὲν τὰ εἶχαν τόσον καλά... Αἰφνης ἓνα πρωτὶ, κατὰ Μάρτιον μῆνα, ἐνῶ ἐπλησίαζε τὸ Πάσχα, ἔρχεται ἀπὸ τὴν Κέρκυραν εἰδησις, καὶ τὴν ἀνέγραφον δὲ αἱ ἐφημερίδες, ὅτι οἱ ἐκεῖ Ἑβραῖοὶ ἤρπασαν μικρὰν κορασίδα χριστιανὴν, καὶ τὴν ἔσφα-

5 ξαν' τῆς ἔπιαν τὸ αἷμα!...
 Ἄμα ἤκουσεν ὁ μπάρμπα Πούπης τὴν εἰδησιὴν, ὅτι εἰς τὴν πατρίδα του (ὅπου εἶχε τριάντα χρόνους νὰ πατήσῃ) συνέβη αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἐγένεον ἀμέσως πῦρ καὶ μανία ἐναντίον τῶν Ἑβραίων. Ὡ! νὰ εἶχεν ἓνα Ἑβραῖον νὰ τὸν πνίξῃ!...

10 Κατὰ συγκυρίαν, ἐκείνην τὴν στιγμὴν, εἰσῆρχετο εἰς τὸ καπηλεῖον ὁ Σάλβος... Ἴδου εἰς Ἑβραῖος! Καὶ Ἑβραῖος μάλιστα ἐκ Κερκύρας, ἐκεῖθεν ἔδου οἱ ὁμόθρησκοὶ του ἔπραξαν τὸ ἀνοσιούργημα...

Ὁ μπάρμπα-Πούπης ἐγείρεται, σφίγγει τὰς πυγμὰς ἀπειλητικῶς, πάλ-
 λει τὰὐτάς ἄνω καὶ κάτω κυκλοτερώς, ὡς πρὸς πυγμαχίαν, καὶ ἐφορμᾷ
 15 κατὰ τοῦ Σάλβου.

— Μωρὲ σκυλί!...

Καὶ μοῦπε! ἡ μία πυγμὴ κατέπεσεν εἰς τὸν ὦμον τοῦ Ἑβραίου.

Ὁ Σάλβος δὲν ἐπρόλαβε νὰ εἴπῃ: «Τί ἔχεις; τί ἔπαθες;» μόνον εἶπεν ὦχ! καὶ ὤπισθοχώρησεν. Ἡ δευτέρα πυγμὴ τοῦ Πούπη θὰ εὗρισκε παρ' 20 ὀλίγον τὸ στέρνον, ἀλλὰ κατέπεσεν εἰς τὸ κενόν. Ὁ Καρμάνης, ὁ κάπηλος, ὁ Λύσανδρος Παπαδιονύσης, ὅστις ἔτυχε νὰ εἶν' ἐκεῖ, καὶ δύο ἄλλοι, παρενέβησαν, καὶ ἀπεμάκρυναν τὸν Σάλβον, ἔξω τοῦ καπηλείου. Ὁ μπάρμπα Πούπης ἤθελε νὰ τὸν κυνηγήσῃ εἰς τὸν δρόμον, ἀλλὰ μετὰ κόπου τὸν ἐκρά-
 τησαν.

25 Πρὸς τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὁ γέριον Κερκυραῖος αισθανόμενος τὴν ἀνάγκην νὰ δικαιολογηθῇ, ἔλεγε πρὸς τοὺς φίλους του:

— Δὲν ἔχουν πίστι, μωρὲ γυιέ μου· σέντσα φέδε*! Μωρὲ, αὐτὸ τὸ σκυλί, πόσα δὲ μοῦ εἶχε φάγῃ, καὶ πῶς μοῦ μπερδεύει τσοῦ λογαριασμούς; Μιὰ μέρα τοῦ ἔδωκα κᾶτι νὰ πωλήσῃ, ἐνῶ εἶχα παρμένο κᾶπαρο, καὶ μοῦ 30 χάλασε τὴν συμφωνίαν. Κ' ὕστερα ὁ μουστερῆς ἤρθε καὶ μοῦ γύρευε ἐμένα τὸ κᾶπαρο 'πίσω!... Ὅρσε, ντούγκουε*!

4 καὶ παραλ. α²ἐκδδ

20 κάπηλος α²ἐκδδ

28 τοῦ] τοὺς α²ἐκδδ

5 καὶ τῆς ἔπιαν α²ἐκδδ

27 γυιέ μου παραλ. α²ἐκδδ || σέντσα φέδε παραλ. α²ἐκδδ

29, 31 κᾶπαρο α²ἐκδδ

13 ἐγείρεται α²ἐκδδ

30 τῆ] τίς α²ἐκδδ

- 'Εοῦς τὰ εἶχατε τόσο καλά, ἐτόλμησε νὰ εἶπη εἰς τῶν παρεστῶ-
των.
—'Εγὼ νὰ τὰ ἔχω καλά μ' αὐτὸ τὸ σκυλί!... Περ λ' ἀμόρε*!
—'Ετρῶγατε κ' ἐπίνατε μαζί...
5 — Αὐτοὶ μᾶς τρώγουν τοὺς κόπους μας, καὶ μᾶς πίνουν τὸ αἷμα...
Δὲν ἄκουσας 'σσοῦ Κορφοῦς τί ἔκαμαν!
— Καὶ τί φταίει αὐτός;... Αὐτός δὲν ἦτον ἐκεῖ, γιὰ νὰ ξεύρη τί
ἔκαμαν οἱ Ἑβραῖοι!
— Αὐτός δὲν ἦτον;... Παντοῦ βρίσκονται αὐτοὶ, κ' εἰς ὅλα εἶνε μέ-
10 σα... φτάν' ἡ χάρι τους!

•••

Τὴν ἐπαύριον ἦλθεν εἰδησις ὅτι ὁ ὄχλος τῆς Κερκόρας εἶχε παρεκτρα-
πῆ εἰς βιαιοπραγίας κατὰ τῶν Ἑβραίων. Τὴν τρίτην ἡμέραν ἡ ὀχλαγωγία
εἶχε φθάσει εἰς βαθμὸν λίαν ἐπιφοβόν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν αἱ εἰδήσεις ἔλε-
γον ὅτι ἐνεργεῖται ἀνάκρισις ἰσχυρά. Τὴν ἐπομένην, ὅτι ἐξητάσθη τὸ πτω-
15 μα τῆς σφαγείσης κόρης, καὶ εὐρέθη ὅτι ὄλον τὸ αἷμά της εἶχε ῥοφηθῆ
δι' ἀλλοκότου μεθόδου, δι' ἀπειραριθμῶν ἔντομῶν καὶ κοπίδων.

Τὴν ἐπιούσαν αἱ εἰδήσεις ἔφερον ὅτι συνελήφθησαν τινές, ὡς ὑποπτοί,
ὅτι ἡ ἐξουσία μετὰ μεγάλῃς δυσκολίας κρατεῖ τὴν τάξιν... Ὑστερον ἔρ-
χισαν ν' ἀναγράφωνται συγκεχυμένα καὶ ἀντιφατικὰ πράγματα... Ὅτι ἡ
20 νεκρά κόρη εὐρέθη ἐρθαρμένη, ὅτι ὁ θάνατός της δὲν προῆλθεν ἐκ σφαγῆς,
οὔτε εἶχεν ἐκμυζηθῆ τὸ αἷμα της... Τέλος, ὅτι ἡ κόρη δὲν ἦτον χριστιανή,
ἀλλ' Ἑβραία...

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀνεγράφετο εἰς τὸν τύπον ἡ τελευταία αὕτη
πληροφορία, ὁ Λύσανδρος Παπαδιονύσης συναντᾷ τὸν Σάλβον, ὅστις ἐφο-
25 βεῖτο πλέον νὰ συχνάξῃ εἰς τὸ καπηλεῖον τοῦ Καρμάνη — ἐπειδὴ ὁ μπάριμπα
Πούπης θὰ ἐσφιγγε πάλιν τοὺς γρόνθους, ἀν τὸν ἐβλεπε — τὸν συνήνητη-
σεν εἰς ἓν μικρὸν καφενεῖον εἰς τὸ ἄκρον τῆς αὐτῆς ὁδοῦ. Ὁ Σάλβος,
ὅστις ἐκάθητο ἐκεῖ, εἶδε τὸν Λύσανδρον διερχόμενον, ἐσηκώθη, καὶ τὸν
ἔκραξε.

30 — Τί γίνεσαι, βρὲ ψυχῆ;

6 'σσοῦ] σσοῦς α²ἐκδδ 9 κ'] καὶ ἐκδδ 10 μετὰ τὸ στίχο παραλ. δωδεκάσκιους
α²ἐκδδ 14 ἰσχυρά] αἰστηρά α²ἐκδδ 20 νεκρά] νεκρά Β, διορθ. Σι || ἐρθαρ-
μένη] φουσκωμένη α²ἐκδδ 21 ἦτο ἐκδδ 24 συναντᾷ] ἀπάντησε α²ἐκδδ
26 μετὰ τὴν παύλα στίχους μὲ τελεία α²ἐκδδ

‘Ο Σάλβος ἀπήντησε μὲ τὴν ἔννοια, ὅχι ὅτι ἐφοβεῖτο, ἀλλὰ νά, διὰ νά μὴ διδῆ ἀφορμὴν καὶ γίνεταί σκάνδαλον, καὶ θόρυβος, δίδει τόπον τῇ ὁργῇ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐξαναφάνη αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς τοῦ Καρμάνη. ‘Ο Λύσανδρος τὸν ἐκώτταξε καλὰ-καλὰ. Τοῦ ἐφάνη ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰσρα-
 5 ἡλίτου ἔφερε διπλὴν ἔκφρασιν, εἶχε δύο ἔψεις σχεδὸν μαχομέναις πρὸς ἀλ-
 λήλας. Ἐφάνετο καὶ εὐχαριστημένος καὶ λυπημένος. Τὰ ὄμματα τοῦ συν-
 νεφεῖ ὑπὸ τὰς ὄφρυς καὶ περὶ τὰ βλέφαρα, εἶχον ὑγρὸν τι καὶ συννεφεῶδες,
 ἐνῶ τὸ στόμα τοῦ σχεδὸν ἐμειδία μετὰ πραότητος.

‘Ο Σάλβος ἤρχισε νά τοῦ λέγῃ·

10 — Εἶδες; . . . τί σοῦ ἔλεγα ἐγώ; . . . Δὲν σοῦ εἶχα εἰπεῖ ἄλλοτε ὅτι οἱ
 Ἑβραῖοι δὲν τὸ κάμνουν αὐτό, ποῦ τοὺς κατηγοροῦν. . . θυμᾶσαι τί σοῦ
 διγγοῦμην;

‘Ο Λύσανδρος ἔμεινε σύννους, προσπαθῶν ν’ ἀναπολήσῃ.

15 — Δὲν σοῦ ἔλεγα ὅτι ἡ μητέρα μου μιὰ φορά, γῆρε ἓνα παιδί χριστια-
 νόπαιδο, πεταμένο στὸ δρόμο; . . .

— Ποῦ;

— Στὴν Κέρκυρα.

— Ἐ;

— Καὶ ἀμέσως τὸ ἐπῆρε, καὶ τὸ παρέδωκε στὴ δημαρχία γιὰ νά τὸ
 20 στείλουν στὸ βρεφοκομεῖο, ἢ νά τὸ δώσουν ἰσὲς παρκαμένα; . . . Ἄν ἦτον
 ἀλήθεια αὐτὸ ποῦ τοὺς κατηγοροῦν, τοὺς Ἑβραῖους, ἡ μητέρα μου δὲν θὰ
 παρέδιδε τὸ παιδί ἐκεῖνο στὴ δημαρχία, ἀλλὰ. . .

‘Ο Λύσανδρος ἐνθυμήθη τότε ὅτι, πρὸ πολλοῦ καιροῦ, ἴσως πρὸ δύο
 ἐτῶν ἢ τριῶν, εἶχε γαίνῃ πράγματι ἡ ὁμιλία αὐτὴ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ
 25 Σάλβου. Ἄλλ’ ἐνθυμήθη ἐπίσης καὶ ποῖαν ἀπάντησιν εἶχε δώσει τότε αὐτὸς
 εἰς τὸν Σάλβον. Εἶχεν ἀποκριθῆ ὅτι αὐτὸ δὲν εἶνε τεκμήριον, καὶ τοῦ
 εἶχεν ἀναπτύξει πῶς δὲν εἶνε.

α— Τί θὰ πῆ; εἶχεν ἐρωτήσῃ ὁ Σάββας.

30 α— Τεκμήριον θὰ πῆ, δὲν εἶναι βεβαία καὶ ἀσφαλῆς ἀπόδειξις, ποῦ
 νά μὴν ἀφήνῃ ἀμφιβολίαν. . . Διότι μένουν πολλὰ τὰ κενά, καὶ ἐνδοιασμοί,
 καὶ ἀντιρρήσεις.

α— Ντούγκουε, +++ δὲν καταλαβαίνω. . .

1-3 ‘Ο Σάλβος ἀπήντησεν ὅτι δὲν συχνάζει στοῦ Καρμάνη, ὅχι διότι ἐφοβεῖτο, ἀλλὰ διὰ
 νά μὴ διδῆ ἀφορμὴν καὶ γίνονταί σκάνδαλα καὶ θόρυβος. α²ἐκδ^δ 1 μετὰ τὸ νά σημεί-
 ωσα κόμμα 6-7 συννεφεῖ] συννεφεῶδη α²ἐκδ^δ 7 τὰς] τοὺς α² 22 δη-
 μαρχία α²ἐκδ^δ 22 εἰς στ. 3 τῆς ἐπόμενης σελ. (ἀλλὰ. . . ἔκαμε) παραλ. α²ἐκδ^δ
 32 μετὰ τὸ Ντούγκουε τρισέλλαβη δευσακόνωστη λέξη, βλ. αὐτ.

«— Νά, διά νά καταλάβης» δέν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ μητέρα σου εὔρεν ἓνα χριστιανόπαιδο πεταμένο, κ' ἔσπευσε νά τὸ παραδώσῃ εἰς τὴν δημαρχίαν· καὶ εἶνε πολλὸ ἀξέπικαινος, διότι τὸ ἔκαμε... Πλὴν αὐτὸ τὸ ἔθιμον τῆς σφαγῆς χριστιανοπαίδων παρ' Ἑβραίοις, ἂν ἀληθεύῃ — ἐγώ, ὅπως σοῦ εἶπα δὲν πιστεύω ποτὲ ν' ἀληθεύῃ, καὶ τοῦτο χάριν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ — ἂν ἠλήθευε, θέλω νά εἶπω, πρῶτον δὲν ἔπρεπε νά τὸ γνωρίζῃ πῶς γίνεται καὶ πότε γίνεται ὅλος ὁ Ἑβραϊκὸς λαὸς, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, δεῦτερον, ἂν ἐγίνετο, θὰ ἐγίνετο, ὅπως λέγει ἡ πρόφητις ἢ ἡ φήμη, ἢ τέλος πάντων ὁ θρύλος, ὁ μῦθος αὐτός, περὶ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, καὶ τοῦτο, 5 κατ' ἐντολήν, καὶ διὰ κλήρου, ἢ ὅπως ἄλλως· καὶ προσέτι, ἔχει συγχνᾶ, ἀλλ' εἰς τακτὰς ἐποχάς· καὶ, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει, μία Ἑβραία ἦτις θὰ εὔρισκε ἓνα χριστιανόπαιδον ἐκτεθειμένον εἰς τὸν δρόμον καὶ θὰ τὸ παρέδιδεν εἰς τὰς ἀρχάς τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, θ' ἀπετέλει, τὸ γεγονὸς αὐτό, βεβαίαν ἀπόδειξιν· ἠδύνατο μάλιστα νά εἶνε ἀπλῶς πιστάκη στὰ 10 μέτρια. Θὰ εἶπες ὅτι ὑπάρχει ἄρα κακοβουλία ἐκ μέρους τινός, ὅστις θ' ἀνέλυεν οὕτω τὸ πρᾶγμα. Δυστυχῶς ἡ φήμη αὕτη, ὁ θρύλος ἢ λαϊκὴ πίστις αὕτη, ὑπάρχει, μεταδομένη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν, καὶ ὁ ἐπιχειρῶν ἢ ἀναλύων ἢ ὁ συλλογιζόμενος οὕτω καὶ ζητιῶν βεβαίαν ἀπόδειξιν, εὐρίσκαται εἰς τὴν δυσχερῆ ταύτην θέσιν, 15 ἀκριβῶς διότι εἶνε ἀμερόληπτος· καθότι, ὅπως εἶπα, ὁ θρύλος ὑπάρχει, δὲν τὸν ἐπλασα ἐγώ οὔτε σὺ ἢ ἄλλος. Καὶ εὐρίσκαται εἰς τὴν δυσχερῆ ταύτην θέσιν ἀκριβῶς διότι ἐπιθυμῶ νά εὕρῃ βεβαίαν ἀπόδειξιν, νά πεισθῇ ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ εἶνε μῦθος. Πρὸς τὸ παρόν, ὅπως ἔχουσι τὰ πρᾶγματα, μόνον * * * *.

25 — Δι' αὐτὸ σοῦ ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ ἀνόσιον αὐτὸ ἔθιμον, τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τοὺς Ἑβραίους, εἶνε μῦθος — καὶ εἶθε νά εἶνε μῦθος. Λοιπὸν...

— Λοιπὸν; εἶπε καὶ ὁ Λύσανδρος.

30 — Λοιπὸν, ἐπανέλαβεν ὁ Ἰσραηλίτης, τί σοῦ ἔλεγα... Ὅχι μόνον αὕτη ἡ μικρὴ κόρη, τὴν ὅποιαν ἤυραν σκοτωμένην εἰς τὴν Κέρκυραν δὲν

3-9 (Πλὴν αὐτὸ... τοῦ Πάσχα) ἀποδίδονται ἀπὸ ἀ⁴εὐδὸ στὸν Σάββα 4 Ἑβραίοις]
 Ἑβραίοις α⁸ 6 ἀλήθευε α⁴εὐδὸ 7 ἄνδρες ἐπὶ || παιδιά α⁴εὐδὸ 8 θὰ ἐ-
 γίνετο παραλ. α⁴εὐδὸ 9 Πάσχα. α⁴εὐδὸ 9-24 (καὶ τοῦτο... μόνον) παραλ.
 α⁴εὐδὸ 24 μετὰ τὸ μόνον ἔχουν ἐκπέσει στίχοι, βλ. Ὑπόμνημα 25 ἕως τὸ
 στ. 12 τῆς ἐπάμενης κελ. (Δι' αὐτὸ... ἐπὶ τὰ δέκτρα του) σήμφωνα μὲ τὴν πρώτην δη-
 μοσίωσιν καὶ τίς ἐκπέσει, γιατί ἔχει ἐκπέσει ἡ σελ. τοῦ αὐτογράφου, βλ. Ὑπόμνημα

εἶχε σφαγή ἀπὸ Ἑβραίους διὰ τὴν πάρουν τὸ αἷμα, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ κόρη δὲν ἦτον χριστιανή.

— Ἀλλὰ τί ἦτον; ὑπέλαβεν ὁ Λύσανδρος· ἀληθεύει λοιπὸν ὅτι ἦτον Ἑβραιοπούλα;

6 — Ναί, ἦτον Ἑβραιοπούλα, καὶ τὴν εἶχαν σκοτώσῃ χριστιανοί, ἀπῆν-
τησε μετὰ πάθους ὁ Σάλβος, ὅχι διὰ χριστιανικοὺς σκοποὺς βέβαια, προσ-
έθηκε μὲ πικρὰν ἔκφρασιν.

— Τί θέλεις νὰ πῆς;

10 — Ναί, ἦτον ἡ Ρουμπίνα, ἡ ἀνηψιά μου, τὸ πουλάκι μου! εἶπεν αἴ-
φνης ὁ Σάλβος... τὴν εἶχαν βιάσει καὶ τὴν ἐσκότωσαν, ποῦ νὰ κρεμα-
σθοῦν ἀνάποδα!...

Καὶ ἡ φωνὴ του ἐπνίγη ἀπὸ τὰ δάκρυά του, ἐβγαλε τὸ μανδύλι ἀπὸ τὴν τσέπην του, καὶ ἤρχισε νὰ σπογγίζῃ τὰς παρειάς του.

* * *

15 Ὁ Λύσανδρος ἐστάθη ἐπὶ τινὰ δευτερόλεπτα, ἐν ἀκρῇ ἀπορίᾳ καὶ ἀμη-
χανίᾳ. Δὲν εἰξευρε τί νὰ σκεφθῇ. Καὶ ἐν ἀκαρεΐ, πλείστοι ἀντιφατικαὶ ἰδέαι,
ἀσυνάρτητοι, συγκρουόμεναι, μαχόμεναι πρὸς ἀλλήλας, συνέρρεισαν εἰς τὸν
ἐγκέφαλόν του.

«Τί νὰ πιστεύσῃ κανεὶς; Πρῶτος ἀκόμη ἦτον Ῥωμηοπούλα, σφαγεῖσα
καὶ αἰμορροφηθεῖσα ἀπὸ Ἑβραίους, καὶ σήμερον εἶνε Ἑβραιοπούλα, βια-
20 σθεῖσα καὶ φονευθεῖσα ἀπὸ Ῥωμαίους... Πῶς τόση τύφλωσις!... Πόθεν
τόση ἀντίφασις;... Ἀπὸ κακίαν ἐπιστεύθη τὸ πρῶτον, ἢ ἀπὸ κακὴν ἐπί-
δρασιν ἀπεδείχθη τὸ δεύτερον; Ἡ ἀνάκρισις φωτίζει τὰ σκοτεινά, ἢ σκο-
τίζει τὰ φωτεινά;... Οἱ Ἑβραῖοι προσκυνοῦν τὸν Ἰεχωβά καὶ τὸν Χρυ-
σοῦν Μόσχον, ἢ οἱ Χριστιανοὶ δουλεύουν Θεὸν καὶ Μαμμωνᾶν; Τί νὰ εἶνε;...
25 Τί νὰ συμβαίνῃ;... Δὲν ἐδόθη εἰς τοὺς ἀμύητους νὰ τὰ γνωρίζουν αὐτά...
Ποτὲ δὲν θὰ μάθωμεν τὴν ἀλήθειαν.»

Ἐντοσοῦτω τὰ δάκρυα τοῦ Σάλβου ἦσαν δάκρυα. Δὲν ἤδύνατο νὰ εἴπῃ
τις ἂν ἦσαν φώκης ἢ κροκοδείλου, πλὴν ὅπωςδήποτε ἦσαν δάκρυα. Ὁ

7 πικρὰν] μικρὰν α² 12 δάκρυά του. α² 16 ἀσυνάρτηται α² 21 Ἀπὸ
σύμφωνα μὲ α², αὐτ. κατεστραμμένο 21-22 ἢ ἀπὸ κακὴν ἐπίδρασιν σύμφωνα μὲ α²,
αὐτ. κατεστραμμένο 22 ἀνάκρισις φωτίζει σύμφωνα μὲ α², αὐτ. μισοκατεστραμμένο
26 ἀλήθειαν; (χωρὶς εἰσαγ.) α² ἐκδδ 27-28 Δὲν ἤδύνατο νὰ εἴπῃ ἐντοσοῦτω ἂν τὰ
δάκρυα τοῦ Σάλβου ἦσαν (δὲν ἦσαν ἐκδδ) δάκρυα. Καὶ ἂν ἦσαν φώκης ἢ κροκοδείλου, πλὴν
ὅπωςδήποτε ἦσαν δάκρυα. α² ἐκδδ

Λύσανδρος ἐστάθη, τὸν ἐκύτταξε καὶ πάλιν ἐν συμπεράσματι καθ' ἑαυτὸν
εἶπε·

«Μήπως οἱ Ἑβραῖοι δὲν εἶνε ἄνθρωποι; Ἰησοῦ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς
κλαίει... Βεβαίως, πρέπει νὰ ὑπῆρξε κακὴ